

De vaste commissie voor Financiën heeft op 4 september 2024 enkele vragen en opmerkingen aan de Minister van Financiën voorgelegd over zijn op 27 juni 2024 toegezonden brief inzake het Jaarverslag Beheer Staatsdeelnemingen 2023 (Kamerstuk 28 165, nr. 428).

De voorzitter van de commissie,
Tielen

Adjunct-griffier van de commissie,
Van der Steur

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

De leden van de NSC-, VVD- en DENK-fracties hebben kennisgenomen van het Jaarverslag Beheer Staatsdeelnemingen 2023 en hebben daarover de volgende vragen en opmerkingen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de NSC-fractie

Deze leden constateren dat in 2007–2008 het roer om ging bij de staatsdeelnemingen. Tot dan toe werden staatsdeelnemingen beschouwd als iets dat per definitie (op enkele uitzonderingen na, zoals Gasunie en DNB) tijdelijk was. Alle deelnemingen zouden uiteindelijk worden geprivatiseerd. Na de grote beleidswijziging van 2007–2008 werd dit omgedraaid: geen privatisering meer van de overheidsbedrijven, tenzij daarvoor een dringende reden was. De aandelen in deze bedrijven werden niet meer beschouwd als een pure financiële bezitting, maar als een instrument om via actief aandeelhouderschap de publieke belangen te borgen. Soms is wet- en regelgeving in de mening van deze leden niet altijd afdoende en kan publiek eigendom het publiek belang beter waarborgen.

De leden van de NSC-fractie zijn dan ook blij dat het deelnemingenbeleid in grote lijnen wordt voortgezet met een aantal nadere uitwerkingen en nadere specificaties.

Wel hebben deze leden enkele vragen over die deelnemingen die zijn aangewezen, waar het publiek aandeelhouderschap niet langer voldoende toegevoegde waarde zou hebben. De leden van de NSC-fractie zijn niet op alle punten even overtuigd van de argumenten om deze overheidsbedrijven op termijn te privatiseren. De leden van de NSC-fractie constateren dat een deel van de opbrengsten van de Nederlandse Loterij naar de sportsector gaat. Na privatisering is deze afdracht in beginsel juridisch niet meer verplicht en zal mogelijk komen te vervallen. Kan de Minister hierop ingaan?

Klopt het dat de Nederlandse Staat nog steeds 48,7 procent van de aandelen in ABN Amro heeft? Klopt het dat de Staat voor 100 procent eigenaar is van de Volksbank en daarmee dus ook indirect eigenaar is van ASN en Reaal?

Deelt de Minister de mening dat een gemengd bankenlandschap (deels in handen van de overheid, deels privaat en deels coöperatief) een positieve invloed zou kunnen hebben op het functioneren van de bankensector?

Klopt het dat een door de overheid aangeboden default dienst een bodem in de markt kan leggen in termen van (maximale) prijs en (minimale) kwaliteit? Klopt het dat een overheidsbank een nuttige rol zou kunnen spelen in oligopolistische markten, zoals daar zijn de markt voor spaartegoeden en hypotheeklen?

De Autoriteit Consument en Markt (ACM) heeft het oligopolistische karakter van deze markten onlangs nog bevestigd. De ACM is desondanks niet in staat om hier verandering in te brengen, ook omdat ingrijpen op basis van artikel 24 van de Mededingingswet in de praktijk zeer moeilijk is. Klopt het dus dat een actieve overheidsbank ingezet kan worden om de positie van de consument te verbeteren?

Klopt dat de Volksbank de enige grotere bank is, die nog een relatief groot netwerk van bankkantoren in stand houdt? Klopt het dat dit niet meer gegarandeerd kan worden als de Volksbank eenmaal is geprivatiseerd? En dat het openhouden van bankkantoren en andere voorzieningen een

belangrijke bijdrage kan leveren? De leden van de NSC-fractie willen juist dat de maatschappelijke verankering van de banken versterkt wordt. Deze leden vinden de argumentatie dat de Volksbank geprivatiseerd zou moeten worden, omdat deze bank voor de nationalisatie op 1 februari 2013 tot de private sector behoorde niet sluitend. Uiteindelijk gaat het erom hoe het publieke belang optimaal kan worden geborgd en niet om de vraag hoe iets in het verleden tot stand is gekomen. Kan de Minister hierop ingaan?

Zijn de doelinstructie en de statuten bij alle overheidsvennootschappen inmiddels aangepast, in die zin dat het publieke belang dat de staatsdeelname dient, tot uiting komt in de doelinstructie en de statuten van de vennootschap? Klopt het dat de Raad van Commissarissen zich altijd richt op het «belang van de vennootschap»? Indien de doelinstructie van de vennootschap en het publiek belang samenvallen, vallen dan ook het publieke belang en het belang van de vennootschap samen? Zo nee, waarom niet?

Op welke manier kunnen commissarissen die op voordracht van de overheid zijn benoemd, beter in staat gesteld kunnen worden om zich te richten op het publieke belang? Kan daarvoor artikel 2:142 BW worden aangepast?

Waarom wordt er nog maar zelden gebruik gemaakt van het artikel 2:129, derde en vierde lid, van het BW, dat de overheidsaandeelhouder een passief respectievelijk een actief instructierecht geeft? Worden de aanwezige aandeelhoudersbevoegdheden wel volledig en optimaal benut?

De leden van de NSC-fractie lezen dat het staatsaandeel in Air France-KLM nu 9,1 procent is. In 2019 was dit nog 14 procent. Waarom is dit in de tussentijd zo sterk verwaterd? Hoe groot is het staatsaandeel van de Franse Staat? Hoe komt het dat dat veel groter is? In 2019 was het toch de bedoeling dat het Nederlandse en Franse aandeel ongeveer gelijk zouden blijven, om zo de wederzijdse publieke belangen in evenwicht te houden?

In hoeverre voldoen de overheidsdeelnames aan de man-vrouw verhoudingen zoals neergelegd in Boek 2 van het BW? Waarom is het percentage vrouwen onder de bestuurders (33 procent) veel lager dan bij de commissarissen (44 procent)? In hoeverre wordt voldaan aan het Nederlandse Charter Diversiteit?

Waarom is het ziekteverzuim bij Holland Casino, Invest-NL en de NS relatief hoog (>7.5 procent)? Welke actie heeft het Ministerie van Financiën als aandeelhouder hierop ondernomen?

Op welke manier is het Ministerie van Financiën als aandeelhouder betrokken bij de voorgenomen tariefsverhoging van negen procent bij de NS? Zijn er alternatieven hiervoor onderzocht en hoe is de overige besluitvorming hierover verlopen?

Wat is de stand van zaken met betrekking tot de kapitaalinjectie in TenneT in het kader van de energietransitie? Wat is de stand van zaken met betrekking tot de Duitse belangen van TenneT? Welke eventuele acties wil de Minister nemen?

Op welke manier is Financiën als aandeelhouder van Schiphol betrokken bij het opkopen van stikstofruimte?

Waarom is het jaarverslag van Invest International nog niet gereed?
Immers de daarvoor relevante termijnen zijn toch allang verstreken?

Kan de Minister een nadere toelichting geven op het Dashboard Staatsdeelnemingen? Wat is de reden dat bijna alle doelstellingen uit de Nota Staatsdeelnemingen 2022 niet gehaald zijn? Kan bijvoorbeeld toegelicht worden waarom slechts zeven procent van de deelnemingen een algemene profielschets heeft voor de Raad van Bestuur, terwijl de doelstelling van de Nota Staatsdeelnemingen 2022 100 procent is? Waarom heeft slechts 66 procent het Charter Diversiteit ondertekend, terwijl de doelstelling 100 procent is? Waarom is er nog geen enkele strategie beoordeeld?

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

Met de start van het nieuwe kabinet willen de leden van de VVD-fractie allereerst weten wat het beleid wordt van het nieuwe kabinet ten aanzien van de staatsdeelnemingen. Kan de Minister dat uiteenzetten? Wat gaat er veranderen ten opzichte van het beleid van het vorige kabinet? Welke acties wil de Minister de komende kabinetsperiode oppakken?

De leden van de VVD-fractie zijn van mening dat het primaire doel in het beheer van de staatsdeelnemingen het publieke en financiële belang van de Staat is. Deze leden zien dat, onder andere in het voorliggend jaarverslag, de aandacht en focus grotendeels naar diversiteit, duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen gaat. Hoe waardeert de Minister deze verschillende belangen? Deelt de Minister de mening dat het lange termijn financiële resultaat van primair belang is? Welke lijn gaat de Minister daarin kiezen?

In zijn algemeenheid willen de leden van de VVD-fractie weten welke risico's de Minister ziet voor de verschillende staatsdeelnemingen en waar er mogelijk de komende kabinetsperiode kapitaalinjecties nodig zijn en hoe groot die zijn.

NLFI is namens de staat aandeelhouder van de bij voorbaat tijdelijke financiële instellingen. Op dit moment zijn dat ABN AMRO en de Volksbank. De leden van de VVD-fractie zijn voorstander van het snel en verantwoord tot nul afbouwen van het belang van de Nederlandse staat in deze financiële instellingen. Wat is in algemene zin het beleid, dan wel de visie van het nieuwe kabinet op dit punt?

Wat zijn de plannen van het nieuwe kabinet voor de verdere afbouw van de ABN AMRO als staatsdeelneming? Welke stappen wil de Minister gaan zetten? Het vorige kabinet heeft aangekondigd dat het vooruitlopend op de afronding van de strategie-implementatie door de Volksbank een richtinggevend besluit over de toekomst van de Volksbank wil nemen. Wanneer gaat het nieuwe kabinet hierover een besluit nemen?

De leden van de VVD-fractie vinden het belangrijk dat de hubfunctie van Schiphol en daarbij de rol van KLM behouden kan blijven. Het hoofdlijnenakkoord spreekt ook van het behoud van de netwerkqualiteit van Schiphol. Hoe denkt de Minister daaraan bij te kunnen dragen door de betrokken staatsdeelnemingen en het beleid voor staatsdeelnemingen?

Als het gaat om Schiphol, hoe kan het dat het salaris voor de COO in de Raad van Bestuur 227.000 euro is in 2023 voor de periode tot 1 februari 2023? (pagina 80 van het jaarverslag)?

Mede naar aanleiding van de evaluatie van het aandeelhouderschap in kansspelen (Holland Casino en Nederlandse Loterij) zijn de leden van de VVD-fractie voorstander van het beëindigen van het aandeelhouderschap. Wat zijn de plannen en de planning van het nieuwe kabinet hiervoor?

De leden van de VVD-fractie willen de Minister en Staatssecretaris vragen om een reactie te geven op de inhoud van het artikel «Holland Casino in rode cijfers beland» in De Telegraaf van 22 augustus 2024. De leden lezen in dat artikel dat de CFO van Holland Casino niet uitsluit dat Holland Casino bij de overheid aan moet kloppen voor een kapitaalinjectie of aandeelhouderslening. Om welke bedragen zou het dan kunnen gaan? Hoe staan de Minister en Staatssecretaris hierin?

In het artikel van De Telegraaf doet de CFO ook zijn beklag over de verhoging van de kansspelbelasting. Het is de taak en verantwoordelijkheid van de leiding van het bedrijf te zorgen op een verantwoorde manier met externe ontwikkelingen om te gaan en actie te ondernemen. Welke plannen, dan wel acties worden er bij Holland Casino (en de Nederlandse Loterij) genomen om dit op te kunnen vangen en het bedrijf in de toekomst gezond te houden? Wat verklaart daarnaast de fors afgenomen solvabiliteit van Holland Casino in de periode van 2019 tot en met 2023?

De leden van de VVD-fractie lezen dat in 2025 voor InvestNL voor het eerst een rendementsdoelstelling zal worden opgelegd. Wat zal deze doelstelling worden en hoe wordt hiertoe besloten? Wat verklaart de afgenomen solvabiliteit van InvestNL?

In het Hoofdlijnenakkoord is opgenomen dat InvestNL wordt verstevigd als belangrijk vehikel voor investeringen in innovatie en in de potentie van de economie. Hoe gaat de Minister daar inhoud en een vervolg aan geven? Hoe kijkt de Minister naar Invest International in dit kader?

De leden van de VVD-fractie zijn van mening dat het bij staatsdeelneming primair draait om het presteren in het publieke belang en dus de mensen in Nederland. Dat geldt zeker ook voor de Nederlandse Spoorwegen. Topman Koolmees van de NS verwacht een pittig najaar voor treinreizigers. Die worden onder meer veroorzaakt door een tekort aan treinen en werkzaamheden die de dienstregeling verstoren. De indruk wordt gewekt dat het een tijdelijk probleem is, maar de praktijk is dat dit afgelopen jaren ook al aan de orde was, terwijl twee staats-/beleidsdeelnemingen betrokken zijn (NS en ProRail). Hoe wordt er in het kader van het staatsdeelnemingenbeleid gestuurd op het beter presteren van NS en ProRail voor de reiziger?

De motie Veltman c.s. (Kamerstuk 29 984, nr. 1186) vraagt een onderzoek te doen naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van de bedrijfsvoering van de NS. Wat de leden van de VVD-fractie betreft moet er echter niet gewacht worden op dit onderzoek dat kijkt naar de periode 2033 en de midterm review van 2029. Deze leden willen ook op de korte termijn actie van de NS om de prestaties voor de reizigers te verbeteren. Wat gaan NS en ProRail op korte termijn doen? Wat doet de Minister als 100 procent aandeelhouder daaraan?

De leden van de VVD-fractie willen verder weten hoe de hoogte van de beloning van de raad van bestuur van NS in het verleden tot stand is gekomen. Hoe staat dit in verhouding tot vergelijkbare bedrijven? Hoe is dit gekoppeld aan de prestaties van de NS?

Op 20 juni 2024 is de Kamer geïnformeerd dat de volledige verkoop van TenneT Duitsland niet is geslaagd. Dit heeft consequenties voor de lange- en korte termijn. Kan de Minister meer uitgebreid toelichten welke gevolgen dit heeft?

Welke investeringen moeten er voor TenneT Duitsland de komende jaren worden gedaan? Wat is de kapitaalbehoefte van TenneT Nederland en TenneT Duitsland in de komende jaren? Is dit nog steeds circa 13 miljard euro voor de Nederlandse activiteiten en circa 19 miljard euro voor de Duitse activiteiten tot 2030? Hoe gaat de Minister dit oplossen, zowel voor de Nederlandse als Duitse activiteiten?

Hoe gaat de Minister de komende tijd verder met dit dossier? Wanneer kan daarover nadere informatie aan de Kamer worden gegeven?

De Staat is sinds kort aandeelhouder van Stedin en er is een kapitaalinjectie van 500 miljoen euro gedaan. Wat is de reden dat er specifiek bij Stedin gekozen is voor het aandeelhouderschap? Waarom kon Stedin niet voorzien in de eigen kapitaalbehoefte terwijl andere netwerkbeheerders dat blijkbaar wel kunnen?

Thales Nederland maakt gebruik van de mogelijkheid die de wet biedt om geen informatie te verschaffen over de beloning van de bestuurder en raad van commissarissen. Wat is de reden daarvoor?

De leden van de VVD-fractie constateren dat in 2020 een afbouwplan is opgesteld dat toewerkt naar beëindiging van GasTerra's bedrijfsactiviteiten op 31 december 2026. Wat is daarvan de stand van zaken? Voorziet het kabinet ook een manier om de kennis en expertise die bij GasTerra zit over de gasmarkt te behouden gezien de nog steeds volatiele gasmarkt de komende jaren?

Op 9 maart 2023 hebben de aandeelhouders Frankrijk, Duitsland, Verenigd Koninkrijk, België, Denemarken, Finland, Noorwegen, Spanje, Zweden en Nederland besloten tot ontmanteling van Instex. Wat zijn daarvan de (financiële) gevolgen?

De leden van de VVD-fractie ontvangen graag een update over de verkoop van Intravacc.

Vragen en opmerkingen van de leden van de DENK-fractie

De leden van de DENK-fractie merken op dat in het jaarverslag op verscheidene manieren wordt ingegaan op de wijze waarop het kabinet diversiteit poogt te bevorderen middels het deelnemingenbeleid. Kan de Minister aangeven welke concrete stappen er zijn gezet in de afgelopen jaren, ook in uitvoering van de moties met Kamerstuknummer 28 165, nr. 350 (Van Baarle Hammelburg) en Kamerstuknummer 28 165, nr. 375 (Van Baarle) om het diversiteitsbeleid bij de deelnemingen te verbeteren?

Kan de Minister aangeven hoe de doelstelling van inclusie en diversiteit in de afgelopen tijd nader geconcretiseerd is en ook afrekenbaar is gemaakt binnen het deelnemingenbeleid, zoals de motie met Kamerstuknummer 28 165, nr. 375 verzoekt? Welke minimale kritische prestatie indicatoren (KPI's) en eisen bestaan er op dit moment op de thema's inclusie en diversiteit in het deelnemingenbeleid en welke worden hieraan in de komende tijd toegevoegd?

Kan de Minister aangeven hoe het gesteld is met de brede diversiteit binnen de hogere functies binnen de deelnemingen, dat wil zeggen heeft het kabinet naast de terechte monitoring van het aandeel vrouwen aan de top, tevens een getalsmatig beeld van de bredere diversiteit?